

Innhold

Forord	11
------------------	----

DEL I

Kapittel 1	
Om demokratisk praksis i skolen	15
<i>Janne Madsen og Heidi Biseth</i>	
Om boka	17
Referanser	20

DEL II

Kapittel 2	
MÅ vi snakke om demokrati?	25
<i>Heidi Biseth</i>	
Opptakt til diskusjonen	25
Hvordan kan vi forstå demokrati?	27
Demokrati som metode og innhold	30
Undervisning som et redskap for demokrati	34
Flerkulturell utdanning som forberedelse til medborgerskap	38
En skole som fremmer demokrati	41
Referanser	42

Kapittel 3	
Identitet, demokrati og mangfold i skoler: nasjonale og internasjonale perspektiver	46
<i>Audrey Osler</i>	
Innledning	46
Demokratiets skjørhet	47
Rettigheter, anerkjennelse og deltakelse	52

Europarådets pakt for menneskerettighets-undervisning og opplæring til demokratisk medborgerskap	55
Implementeringen av Pakten	56
Identitet, mangfold og nasjonalstaten.	59
Referanser	62
 Kapittel 4	
Skoledemokrati – en langsom revolusjon	66
<i>Asle Gire Dahl</i>	
Noen forutsetninger for demokrati	67
Undervisning i demokrati	67
Holdningsdannelse.	68
Medbestemmelse går hånd i hånd med pedagogiske reformer	69
En skole med didaktisk og metodisk frihet.	71
Prinsipper på veien videre	71
Skoledemokrati eller bedriftsdemokrati?.	72
Begrensninger i valgfriheten.	73
Grader av demokratisk styring	74
Elevene organiserer seg.	76
Et demokratisk underskudd.	76
Noen langsiktige virkninger	77
Referanser	78
 DEL III	
 Kapittel 5	
Demokratisk vurdering i skolen	83
<i>Agnete Bueie og Tony Burner</i>	
Innledning.	83
Planlegging av vurdering	84
Gjennomføring av vurdering	89
Medelevvurdering	90
Loggskrivning	94
Oppfølging av vurdering	97
Demokratisk vurdering	98
Referanser	99

Kapittel 6

Ledelsens muligheter og utfordringer i skolen som demokratisk organisasjon 101

Elisabeth Stenshorne og Brit Bolken Ballanrud

Hvordan kan skolens ledere og lærere forstå skolens demokratiske samfunnsmandat? 103

Hvordan kan skolens ledere og lærere arbeide med det demokratiske mandatet i skolen? 106

Skoleledelse for tilrettelegging av læreres læring 108

Aksjonslæring for utvikling av skolens demokratiske læringsprosesser 111

ITP-modellen 113

Avsluttende kommentarer 114

Referanser 115

Kapittel 7

Demokratisk deltakelse med bruk av sosiale medier. 118

Janne Madsen og Heidi Biseth

Demokrati – tema i faget pedagogikk og elevkunnskap i lærerutdanningen. 119

Teoretiske refleksjoner om demokratisk deltakelse og utvikling av kritisk tenkning 121

Lærerstudentenes arbeid med demokratisk deltakelse og bruk av sosiale medier 124

Studentene erfarer gjennom å planlegge og gjennomføre undervisning 127

Avsluttende kommentarer 130

Referanser 131

DEL IV

Kapittel 8

Digital tekstkompetanse og demokrati i norskfaget. 135

Kari Anne Rustand

Begrunnelser for digitalt tekstarbeid som demokratisk kompetanse 136

Å være digitalt kompetent som demokratisk kompetanse. 138

Multimodal tekstkunnskap 141

Kildekritikk 143

Resepsjon av digitale tekster. 146

Produksjon av digitale tekster.	148
Referanser	150
Kapittel 9	
Matematikk med mening	153
Et undervisningsopplegg for 8. klasse med fokus på brøk	
<i>Janne Madsen, Trond Gustavsen og Nina Gudmundsen Nylund</i>	
Å undervise med mening.	155
Matematisk kompetanse	156
Undervisning i brøk i 8. klasse.	157
Læringsmål	158
Aktive elever.	159
Kjennetegn ved meningsskapende matematikkundervisning	163
Matematikkundervisning som et demokratisk redskap.	165
Referanser	166
Kapittel 10	
Fortellinger om varslere – betydningen av sivilt mot og sivil	
ulydighet for demokratiet	
168	
<i>Leif Sletvold</i>	
Edmund D. Morel (1873–1924).	169
Sophie (1921–1943) og Hans Scholl (1918–1943) og	
Den hvite rose	174
Hugh Thompson jr. (1943–2006) og Ron Ridenhour	
(1946–1998)	178
Avslutning	183
Referanser	184
Kapittel 11	
Menneskerettighetsundervisning i samfunnsfag 8.–10. trinn.	
185	
<i>Line L. Jenssen</i>	
Menneskerettighetsundervisning som begrep og hvorfor dette	
er sentralt for oss som lærere	186
Implikasjoner for innholdet i menneskerettighetsundervisning	189
Hvordan er status for menneskerettighetsundervisning	
i norsk skole?	190
Menneskerettigheter i «Generell del» av læreplanen	191
Menneskerettigheter i læreplanen for samfunnsfag, 8.–10. trinn	191
Hvilke undervisningsmetoder kan egne seg til bruk i samfunnsfag?	195

Eksempler på undervisningsopplegg.	196
Implikasjoner for undervisning og avsluttende kommentarer.	198
Referanser	199
Kapittel 12	
Naturfag som læringsarena for demokrati.	202
<i>Janne Madsen og Anne Lise Strande</i>	
Demokrati og naturfag.	204
Demokrati og kommunikasjon	206
Å «ta stilling» er en del av demokratiet.	210
Aktiv deltakelse som demokratisk kompetanse.	211
Naturfag som læringsarena for å tilegne seg demokratisk kompetanse?.	213
Referanser	214
Kapittel 13	
Demokratisk kompetanse gjennom skriftlige ferdigheter i norskfaget.	217
<i>Magne Gjerstad</i>	
Eleversayet	219
Skjønnlitteratur	228
Demokratisering = flerperspektivering	232
Referanser	233
Kapittel 14	
Religion, livssyn og etikk (RLE) som et demokratifag: pluralisme og demokratiske verdier	236
<i>Ådne Valen-Sendstad</i>	
Nussbaum: en klassisk humanistisk tilnærming til demokrati	238
Rawls: pluralisme og stabilitet	240
Mouffe: en konstruktiv pluralisme.	244
Noen avsluttende refleksjoner om Nussbaum, Rawls, Mouffe og RLE-faget	248
Referanser	253

Kapittel 15

Demokratisk og interkulturell kompetanse i fremmedspråk-
opplæringen. 255

Sissil Lea Heggernes

Fremmedspråkundervisning + demokratiopplæring = sant. 256

Begrepsavklaringer 259

Egnede aktiviteter for barnetrinnet. 261

Temaer og aktiviteter på ungdomstrinnet
og i videregående skole. 262

Ut på tur?. 265

Vurdering. 266

Krav til læreren. 267

Oppsummering 268

Referanser 269

DEL V

Kapittel 16

Om demokratiske trender i skolen 273

Heidi Biseth og Janne Madsen

Norske elevers demokratiske kompetanse. 273

Manglende prioritering av demokrati i skolen 275

Flerkulturalitet og mangfold i en demokratisk norsk skole. 276

Noen avsluttende kommentarer. 277

Referanser 278

Forfatteroversikt 282

Forord

Skolen er en viktig arena for videreføring og videreutvikling av velfungerende demokratier. Selve grunnfjellet i demokratisk praksis er ytringsfrihet og grunnleggende respekt for menneskerettighetene. Ved Høgskolen i Buskerud har en tverrfaglig sammensatt faggruppe arbeidet sammen om dette bokprosjektet hvor en søker å øke forståelsen av hva demokratibegrepet vil kreve av skolen.

Skolens mandat skal bidra til å øke elevenes demokratiske kompetanse samt forberede dem til deltakelse i et demokratisk samfunn. En viktig forutsetning for å nå dette målet er å ha en undervisningspraksis som er basert på demokratiske prinsipper. Demokrati fordrer respekt for og forståelse av forskjellighet og meningsbrytning mellom mennesker. Verdipluralisme, globalisering og migrasjonsprosesser i samfunnet åpner opp for nye muligheter og utfordringer. Forskjellighet kan gjøre det utfordrende å møte hverandres argumenter på en aksepterende og lyttende måte. Men når vi lykkes i å etablere gode diskusjoner, hvor en aksepterer og forstår hverandre, og får til å skape nye felles forståelser, vil det utvikles grunnleggende ferdigheter og holdninger som er en av forutsetningene for et godt fungerende demokrati. Den obligatoriske fellesskolen har som en av sine styrker at det er en arena hvor elever med ulike forutsetninger møtes, og forskjellighet vil kunne bidra til etablering av god demokratisk praksis. For å lykkes i dette kreves det at lærerstaben har god kompetanse i å lede og anerkjenne demokratiske prosesser. Eksempelvis kan diskusjoner i naturfag bidra til at elevene selv utvikler presise og interessante faglige problemstillinger, matematiske algoritmer kan diskuteres og analyseres for å finne forskjellige måter å komme fram til løsninger på. I samfunnsfag vil elevenes perspektiv bli utvidet som et resultat av reelle diskusjoner om verdispørsmål. Slik kan demokratiske prosesser bidra til aktiv meningsdanning i alle fag, og en utvider diskusjoner fram mot nye løsninger heller enn å reprodusere forhåndsdefinert kunnskap.

Høgskolen i Buskerud har i mange år hatt en flerfaglig og interdisiplinær tilnærming til demokratibegrepet. Høgskolen har i dag lærerutdanningsprogrammer hvor diversitet, etikk og mangfold står sentralt. Høgskolen har også

utviklet en internasjonal mastergrad i «human rights and multiculturalism», og det arrangeres årlig en åpen seminarrekke hvor studenter, forskere, frivillig sektor og offentlige myndigheter deltar med innlegg og debatter. Nylig har høyskolen valgt å etablere et interfakultært senter for menneskerettigheter, etikk og samfunn. Fagpersoner tilknyttet senteret har utviklet et felleskurs for alle bachelorstudenter med tittelen *Citizenship, etikk og samfunnsansvar*. Her ønsker en å stimulere til etisk refleksjon over problemstillinger knyttet til det å være borger i et moderne samfunn.

Bak denne satsingen ligger det flere års systematisk arbeid. Fakultet for lærerutdanning har gjennom sin forskningsstrategi, tilsettingspolitikk og fagplanutvikling klart å gi en tydelig retning til arbeidet, med fagfeltet er på ingen måte statisk. I vårt fagmiljø startet prosessen med diskusjoner rundt begrepene «flerkultur» og «flerspråklighet», men den er nå mer konsentrert om begrepene «diversitet» og «mangfold». Gode faglige diskusjoner og søken etter ny kunnskap har brakt oss framover. I vår faglige utvikling har vi satt stor pris på våre mange faglige nettverk utenfor høyskolen. Vi må rette stor takk til våre samarbeidspartnere innen academia, frivillig sektor og offentlige myndigheter for viktige bidrag til vår fagutvikling.

Alle bidragsyterne i boka har tilknytning til Fakultet for lærerutdanning, og de har benyttet sine forskningsprosjekter som utgangspunkt for tekstene som er skrevet. Hvert enkelt bidrag er fagfellevurdert i tillegg til at forlaget har sendt hele boka ut til fagfellevurdering.

Skriveprosessen i seg selv har brakt fagpersonalet sammen. På noen områder har det oppstått enighet, og på andre måter har en fått økt respekt for forskjellighet. Bak antologien står et faglig engasjert og produktivt fagpersonale, og det er med stolthet jeg vil gratulere alle bidragsytere med en viktig antologi om demokrati i skolen. Så håper vi at boka vil gi leserne viktig kunnskap og inspirasjon til selv å utvikle egen demokratisk refleksjon og praksis.

Hein Lindquist

Dekan